

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/150064>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-07 and may be subject to change.

eine Bewertung des feststellbaren Aussagemotivs, sowie eine Prüfung von Konstanz, Detailliertheit und Plausibilität der Angaben moet zijn opgenomen. Ook Knigge⁸ heeft onlangs in zijn conclusie bij HR 20 mei 2014 aangegeven dat het goed zou zijn als de Hoge Raad soms het Duitse voorbeeld zou volgen. De verdienste van Dubelaar is dat zij in haar proefschrift nauwkeurig uiteen heeft gezet dat het stellen van dergelijke motiveringseisen met betrekking tot het gebruik van getuigenbewijs geen overbodige luxe is. De door Dubelaar geconstateerde pijnpunten met betrekking tot de verhoor van de getuige en de waardering van het getuigenbewijs door de

strafrechter in combinatie met de gebrekkige normering van het getuigenbewijs vragen om het creëren van nadere waarborgen door wetgever en rechter.

W.H.B. Dreissen⁹
Maastricht, september 2014

1. H.F.M. Crombag, 'Rechters & deskundigen', *NJB* 2000, p. 1659-1665.
2. M. Loth, 'Wat wij vinden wanneer wij de waarheid vinden', in: *Waarheid en waarheidsvinding in het recht* (Handelingen NJV 2012-1), Deventer: Kluwer 2012, p. 17.
3. M. Loth, 'Wat wij vinden wanneer wij de waarheid vinden', in: *Waarheid en waarheidsvinding in het recht* (Hande-

lingen NJV 2012-1), Deventer: Kluwer 2012, p. 20.

4. A.A. Franken, 'Traditionele waarden van de advocatuur en schuivende verantwoordelijkheden voor de raadsman: achtergronden bij een verhit debat', *DD* 2007/27.
5. Besluit toepassing maatregelen in het belang van het onderzoek (besluit van 22 januari 2002, *Stb.* 2002, 46) en kritisch daarover P.J. van Koppen & E.M. van der Horst, 'De simpele logica van getuigenconfrontaties', *NJB* 2006, p. 788-795.
6. W.H.B. Dreissen, *Bewijsmotivering in strafzaken*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007, p. 317.
7. BHG 7 maart 2012, 2 StR 565/11.
8. ECLI:NL:PHR:2014:408.
9. Mr. dr. W.H.B. Dreissen is universitair hoofddocent straf- en strafprocesrecht aan de Open Universiteit.

B.J.G. Leeuw, Grondwet en eerlijk proces. Een onderzoek naar de eventuele meerwaarde van het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Nederlandse Grondwet

Diss. Rotterdam, promotor
prof. mr. P.A.M. Mevis,
Oisterwijk: WLP 2013, ISBN
9789462400030, 275 p.

1. Op 13 juni 2013 verdedigde Bas Leeuw aan de Erasmus Universiteit Rotterdam zijn proefschrift *Grondwet en eerlijk proces*. Vijftien jaar eerder sprak zijn promotor Paul Mevis aan diezelfde universiteit zijn oratie *Constitutioneel strafrecht* uit. Daarin betoogde hij dat de strafrechter zijn aandacht niet alleen hoort te richten op de beslissing in het concrete geval, maar ook oog moet hebben voor de dragende (constitutionele) beginselen van het strafrecht en aan hun verdere ontwikkeling een bijdrage moet leveren. Volgens Mevis gebeurt dat laatste te weinig. Hij geeft daarvoor twee oorzaken: een Grondwet die weinig zegt over het straf(proces)recht, zodat de rechter daaruit moeilijk inspiratie kan putten en de overigens terughoudende opstelling van de Nederlandse rechter ten opzichte van de wetgever die mede steunt op het toetsingsverbod. Leeuws proefschrift borduurt op die gedachte voort. Het recht op een eerlijk proces is van groot belang voor de strafrechtsple-

ging. Het Nederlandse recht, en in het bijzonder de Grondwet, waarborgt elementen daarvan, maar bevat geen algemeen geformuleerd, voor verdachten inroepbaar recht op een eerlijk proces. Art. 6 EVRM bevat zo'n algemeen recht wel. Leeuw vindt het problematisch dat een verdachte zich uitsluitend kan beroepen op een internationale norm en geen nationaal recht op een eerlijk proces tot zijn beschikking heeft (p. 1). Hij vraagt zich vervolgens af of het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet meerwaarde kan hebben en of het in de Grondwet moet worden opgenomen (p. 2).

2. Hoofdstuk II bevat een beschouwing over de rol van de Grondwet in de Nederlandse strafrechtspleging. De auteur kiest daarbij een historische invalshoek. Hij laat zien dat de Staatscommissie Cals/Donner bij de voorbereiding van de Grondwetsherziening van 1983 heeft nagedacht over de vraag of het recht op een eerlijk proces in de Grondwet

moet worden opgenomen. Zij vond dat niet nodig en verwees daarbij naar de bescherming die art. 6 EVRM reeds bood. De regering volgde de Staatscommissie daarin. Zij benadrukte echter dat het nationale en internationale recht elk zelfstandige betekenis hebben: het zou volgens de regering ongewenst zijn als de burger zich voor zijn vrijheidsrechten uitsluitend op verdragen kan beroepen. Tegelijkertijd was de regering van oordeel dat in de Grondwet opgenomen grondrechten geen kopie hoeven te zijn van de belangrijkste in verdragen beschermde vrijheidsrechten: de grondrechten uit de Grondwet en verdragen moeten elkaar wederzijds aanvullen (p. 23-24). De discussie over de opname van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet kreeg een nieuwe impuls door het rapport van de Staatscommissie Grondwet (2010). Deze bepleitte de opname van dat recht in de Grondwet. Zij meende dat de normatieve kracht van de Grondwet erdoor versterkt en de

rechtsbescherming vergroot kan worden, mits de bepaling een ruimer toepassingsbereik krijgt dan art. 6 EVRM. De regering nam het advies van de Staatscommissie aanvankelijk niet over. Nadat Leeuw zijn proefschrift had afgerond, bleek de regering, na aandringen van de Eerste Kamer, echter van gedachten veranderd. Thans heeft zij een grondwetswijzigingsvoorstel in internetconsultatie gegeven dat ertoe strekt het recht op een eerlijk proces in de Grondwet op te nemen.

Vooralsnog ontbreekt het recht op een eerlijk proces echter in de Nederlandse Grondwet, omdat de regering lange tijd van oordeel was dat dit recht reeds voldoende werd beschermd door art. 6 EVRM. Voor de strafrechtspleging is die verdragsbepaling dan ook veel belangrijker dan de Nederlandse Grondwet.

Toch 'doet' de Nederlandse rechter volgens Leeuw niet heel veel met die verdragsbepaling. Mede onder invloed van het toetsingsverbod is de Hoge Raad volgens de auteur terughoudend bij de toepassing van het EVRM. Hij gaat daarbij niet verder dan de uitleg die het EHRM aan het verdrag geeft; het bieden van verdergaande bescherming ligt volgens de Hoge Raad op de weg van de wetgever (p. 48-49).

Hoofdstuk III bespreekt de werkwijze van het EHRM en zijn interpretatie van het EVRM en art. 6 van dat verdrag in het bijzonder. Leeuw benadrukt het subsidiaire karakter van het Straatsburgse toezicht; de staten zijn de eerst verantwoordelijken om het EVRM toe te passen. Vervolgens gaat hij uitvoerig in op het grote aantal zaken dat bij het EHRM aanhangig is en hoe dat de effectiviteit van het Hof bedreigt. Beide aspecten zijn volgens de auteur argumenten om een grotere nadruk te leggen op de nationale grondrechtenbescherming (p. 73). Daarna bespreekt hij de interpretatiecanons van het Straatsburgse Hof. Leeuw behandelt het idee van de verdragsrechten als minimumrechten, het verdrag als *living instrument*, Europese consensus als interpretatierichtlijn, 's Hofs focus op het beslechten van concrete geschillen en zijn angstvalligheid om algemene rechtsoverwegingen in zijn arresten op te nemen en de doctrine van de *margin of appreciation*. Een aantal van die ideeën, zoals de ge-

dachte van het verdrag als *living instrument*, heeft tot gevolg dat het voor de staat niet altijd op voorhand duidelijk is wat het EVRM van hem verwacht (p. 77). Bovendien laat de Nederlandse rechter de invulling van de door het Hof gegunde *margin of appreciation* doorgaans aan de wetgever, wat zijn terughoudende positie in het staatsbestel verder versterkt (p. 85-86). Vervolgens behandelt Leeuw de betekenis van art. 6 EVRM in vogelvlucht. Hij bespreekt het beperkte toepassingsbereik van die bepaling en stelt dat een nationale regeling over het recht op een eerlijk proces ruimer zou kunnen zijn (p. 87-88). Tevens constateert hij dat art. 6 EVRM sommige elementen van (wat hij beschouwt als) het recht op een eerlijk proces niet beschermt en dat het Hof met een ruime interpretatie soms probeert zulke ontbrekende elementen toch onder het toepassingsbereik van de bepaling te brengen. In de Grondwet zouden deze ontbrekende rechten uitdrukkelijk kunnen worden opgenomen, stelt Leeuw, waardoor de rechtszekerheid wordt vergroot en de druk op het EHRM afneemt om art. 6 (te) ruim te interpreteren (p. 89). De auteur gaat daarna kort in op het feit dat het EHRM niet losse elementen in een strafprocedure aan art. 6 EVRM toetst, maar vereist dat het strafproces 'als geheel' aan het recht op een eerlijk proces voldoet. Deze benadering leidt ertoe dat het Hof niet snel een schending van art. 6 EVRM aanneemt. Tot slot benadrukt Leeuw dat het Straatsburgse Hof geen hoogste rechter in strafzaken is maar een mensenrechtenhof. Dat heeft tot gevolg dat een strafproces dat volgens de nationale regels juist is verlopen, door het Hof toch als onregelmatig kan worden bestempeld. Volgens Leeuw kan een grotere nationale nadruk op het recht op een eerlijk proces de kans dat dat gebeurt verkleinen (p. 90-91). Hoofdstuk IV bespreekt de wijze waarop in Nederland invulling wordt gegeven aan het recht op een eerlijk proces. Leeuw legt daarbij niet de nadruk op de inhoud van dat recht, maar 'op het proces van rechterlijke besluitvorming bij de realisering van het recht op een eerlijk proces' (p. 96). De auteur behandelt eerst de wijze waarop het nationaal recht een eerlijk proces garandeert.

Hij herhaalt dat de kernelementen van een eerlijk strafproces niet te vinden zijn in de Nederlandse Grondwet, maar met name in het Wetboek van Strafvordering. Zij richten zich echter niet tot de verdachte, iets waaraan de auteur (kenmerklijk) veel belang hecht, maar tot de politie, het OM en de rechter (p. 99-100). Het belang dat Leeuw hecht aan de normadressaat van een bepaling deel ik niet. Ik kom daarop terug. Het recht op een eerlijk proces krijgt daarnaast vorm door de aanvullende werking van de, in de jurisprudentie erkende, beginselen van een behoorlijke procesorde. Volgens Leeuw kan het toepassen van deze beginselen door de strafrechter nu reeds meehelpen aan het realiseren van het recht op een eerlijk proces. Een grondwetsbepaling over het recht op een eerlijk proces zou zulke rechtelijke rechtsvorming echter beter kunnen legitimeren (p. 106). De Nederlandse afhankelijkheid van art. 6 EVRM zou daarmee beperkt kunnen worden. Die afhankelijkheid, zo vervolgt Leeuw zijn betoog, is sinds de jaren 70 van de vorige eeuw groot. Hij illustreert dat aan de hand van Straatsburgse veroordelingen van Nederland met een strafprocesrechtelijke context en de wijze waarop Nederland daarop heeft gereageerd (p. 115-123).

Het vaakst doet art. 6 EVRM zich in Nederland gelden doordat de rechter de bepaling in een concrete strafzaak toepast. Volgens Leeuw is de rechter bij die toepassing terughoudend: doorgaans past hij alleen duidelijke richtlijnen uit Straatsburg toe (p. 124). De auteur is om drie redenen kritisch over die terughoudendheid. Ten eerste is zij volgens hem in strijd met de oorspronkelijke bedoeling van het EVRM waarin de staten een grote rol hadden bij de naleving van het verdrag. Bovendien past deze terughoudendheid minder goed bij de gedachte van het EVRM als een *living instrument*. Die gedachte houdt in dat het EHRM de uitleg van het verdrag wil laten meegroeien met maatschappelijke ontwikkelingen. De *input* voor de evoluerende uitleg moet komen van de nationale rechters, zo redeneert het Hof. De bestaande houding van de Nederlandse rechter past daarin niet. Tevens zou de rechter minder terughoudend moeten zijn omdat de Straats-

burgse normen niet altijd duidelijk zijn. Het toepassen van zulke vage normen leidt op nationaal niveau vervolgens weer tot nieuwe onduidelijkheid (p. 124-125). Ten derde is Leeuw kritisch omdat de Nederlandse rechter volgens hem maar beperkt motiveert waarom hij het EVRM op een bepaalde manier toepast. Daarmee vergroot de Nederlandse rechter de onzekerheid over de betekenis van het EVRM verder. Leeuw illustreert dat laatste punt van kritiek aan de hand van een aantal voorbeelden (p. 125-130). Hij concludeert daaruit dat de beperkte motivering door de Nederlandse rechter weliswaar de rechtsvorming niet ten goede komt, maar doorgaans niet leidt tot nadeel voor een individuele verdachte: in zijn procedure wordt art. 6 EVRM immers in zijn voordeel toegepast. Dat is slechts anders als de rechter concludeert dat de toepassing van art. 6 EVRM de grenzen van de rechtsvormende taak van de rechter te buiten gaat (p. 131). In dat geval past de rechter – gelet op zijn positie in het staatsbestel – een wettelijke regeling die volgens hem in strijd is met het verdrag toch toe. Leeuw geeft daarvan één voorbeeld (p. 131-132). De verdachte krijgt daardoor niet het recht waarop hij naar de tekst van het verdrag recht heeft. Leeuw concludeert uit het voorgaande dat de doorwerking van art. 6 EVRM in de Nederlandse rechtsorde ‘thans niet op de best mogelijke wijze gestructureerd is’ (p. 141). Hoofdstuk V bespreekt de doorwerking van het EVRM in het Verenigd Koninkrijk. Hij kiest om twee redenen voor vergelijking met dat rechtsstelsel. Ten eerste omdat de doorwerking van het EVRM in het Verenigd Koninkrijk op unieke wijze is geregeld, namelijk door de *Human Rights Act 1998* (hierna: HRA). Ten tweede omdat in het Verenigd Koninkrijk discussie woedt over de vraag of er een nationale *Bill of Rights* moet worden ingevoerd, welke discussie verwantschap vertoont met de vraag of het recht op een eerlijk proces in de Nederlandse Grondwet moet worden opgenomen (p. 143 en 185). Tot de inwerkingtreding van de HRA paste de Britse rechter het EVRM alleen toe als hij de wet of de *common law* verdragsconform interpreteerde, zo stelt Leeuw. De HRA

veranderde dat. Op grond daarvan is de Britse rechter bevoegd de wet te toetsen aan, onder meer, art. 6 EVRM. Daarbij stelt deze zich – net als de Nederlandse rechter – terughoudend op. Hij volgt het EHRM alleen als zijn jurisprudentie duidelijk is en hij biedt geen ruimere bescherming dan het Straatsburgse Hof doet (p. 155-157 en 174-178). Acht de Britse rechter een wet in strijd met het EVRM, dan mag hij deze echter niet – zoals in Nederland – buiten toepassing laten, maar kan hij slechts een *declaration of incompatibility* afgeven. De ratio van deze regeling was dat het Britse parlement de dialoog met de rechter kon aangaan: het kan ervoor kiezen de *declaration* te volgen en de wet aan te passen, maar hij kan er ook voor kiezen deze naast zich neer te leggen. De praktijk blijkt echter anders. Tot nu toe leidt een *declaration* steeds tot wijziging van de gewraakte regeling (p. 168-169). Om ervoor te zorgen dat de Britse wetgever de toepassing van het EVRM serieus neemt, vereist de HRA dat de regering bij de behandeling van een wetsvoorstel uitdrukkelijk en schriftelijk ingaat op de vraag of het voorstel verenigbaar is met het EVRM (p. 170-171). Die maatregel lijkt ertoe te leiden dat het parlement meer aandacht geeft aan mensenrechten (p. 173). De HRA ligt thans onder vuur. De Britse (conservatieve) regering wil haar afschaffen en vervangen door een Britse *Bill of Rights*. Voor het opstellen van zo’n *Bill* wordt een aantal argumenten genoemd (p. 190-192), waaronder dat toepassing van nationale grondrechten een impuls zou kunnen bieden aan de rechtspraak van het EHRM. Hoofdstuk VI inventariseert vervolgens de meerwaarde die het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Nederlandse Grondwet kan hebben. Hoofdstuk VII bevat conclusies. Tussen beide hoofdstukken bestaat overlap. Ik bespreek ze daarom samen. Bij de inventarisatie van de meerwaarde van het recht op een eerlijk proces onderscheidt Leeuw voordelen in de nationale context en voordelen in relatie tot het EHRM. De ‘nationale’ meerwaarde van zo’n grondwetsbepaling is volgens Leeuw dat opname van het recht op een eerlijk proces duidelijk maakt dat het recht belangrijk is

voor de Nederlandse rechtsorde, zo’n bepaling zou aanvullende rechtsbescherming kunnen bieden ten opzichte van art. 6 EVRM, kan de bepaling rechterlijke rechtsvorming legitimeren en kan als toetsingskader dienen voor de wetgever en de ambten die met de strafvordering zijn belast. De meerwaarde in relatie tot het EHRM ziet de auteur in de verlichting van de *case load* van het EHRM doordat de grondwetsbepaling, en de rechterlijke uitleg daarvan, volgens hem schendingen van het EVRM door Nederland kan voorkomen (p. 209 en p. 212) en in de verwachting dat de nationale rechter als gevolg van zo’n grondwetsbepaling een actievare rol zal aannemen bij de rechtsvorming en zo een dialoog tot stand kan brengen met het EHRM (p. 210-212). Hij concludeert vervolgens dat ‘geen andere conclusie [kan] volgen dan dat opname van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet is aangewezen en daarom zeer serieus door de wetgever moet worden overwogen’ (p. 230).

Leeuw gaat tevens in op de vorm van zo’n bepaling en de plaats die deze zou moeten krijgen in de Grondwet. De formulering van de bepaling moet volgens hem worden afgestemd op de rol die de rechter voor zichzelf ziet. Neemt de rechter een actieve rol in de rechtsvorming, dan is een open geformuleerde bepaling, zoals: ‘Een ieder heeft recht op een eerlijk proces’, voldoende. Blijft de rechter echter terughoudend dan ligt volgens Leeuw een bepaling waarin deelrechten van het recht op een eerlijk proces worden geëxpliciteerd meer voor de hand (p. 214). Hij meent dat het best kan worden gekozen voor een bepaling met een algemeen eerste lid en een aantal uitgewerkte deelrechten. Het opnemen van uitsluitend een verzameling deelrechten zou volgens hem ‘geen legitimerende basis’ kunnen bieden voor ‘de rechter om een model van rechtsvorming op te zetten’ (p. 232). Vervolgens gaat hij in op de vraag waar in de Grondwet zo’n bepaling zou moeten worden opgenomen. Leeuw schrijft dat als de bepaling in het eerste hoofdstuk (‘Grondrechten’) zou worden opgenomen, de bepaling de vorm moet krijgen van een door de burger inroepbaar recht. Wordt de bepaling in het zesde

hoofdstuk opgenomen ('Rechtspraak'), dan zal de bepaling de vorm moeten krijgen van een instructienorm voor de rechter. 'Een dergelijke bepaling lijkt een concreet recht voor de burger uit te sluiten. De enige mogelijkheid om een dergelijke bepaling in een concrete strafzaak in te roepen is dan immers door de rechter door middel van een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt op grond van artikel 359 lid 2, tweede volzin Sv aan zijn taakstelling om een eerlijk proces te garanderen te herinneren bij het nemen van een bepaalde beslissing. In zijn algemeenheid moet toch gezegd worden dat dit een lastige redenering vereist', aldus Leeuw (p. 214-215). Ook zou opname van de bepaling in het zesde hoofdstuk van de Grondwet tot gevolg hebben dat zij minder goed kan functioneren als toetsingskader voor de wetgever, omdat de bepaling dan niet aan de wetgever is gericht (p. 216). Uiteindelijk kiest Leeuw voor opname van het recht in het eerste hoofdstuk van de Grondwet (p. 230-231). Mij lijkt dat Leeuw hier de zaken moeilijker voorspiegelt dan ze zijn. Ik zou menen dat de Grondwetgever bepalingen – ongeacht het hoofdstuk waarin zij staan – kan redigeren zoals hij wil. Zo lijkt het mij geen wet van meden en perzen dat in het zesde hoofdstuk van de Grondwet ('Rechtspraak') slechts verplichtingen aan de rechter kunnen worden opgelegd. Evenmin zou ik menen dat als een bepaling tot de rechter is gericht, dat dat de wetgever ontslaat van zijn plicht de rechter in staat te stellen zijn grondwettelijke verplichtingen na te komen. Het grondwettelijk verbod op de doodstraf kan dat illustreren: ik zou menen dat art. 114 Gw de wetgever verhindert feiten met de doodstraf te bedreigen, ook al richt die bepaling zich tot de rechter.

Om de meerwaarde van een Grondwetsbepaling over het recht op een eerlijk proces te optimaliseren, zijn volgens Leeuw aanvullende grondwetswijzigingen nodig. Met name het creëren van een dialoog met het EHRM vergt een actieve opstelling van de Nederlandse rechter (p. 217). Volgens Leeuw wordt de huidige terughoudende positie van de rechter 'opgehangen' aan art. 120 Gw. Die bepaling moet daarom volgens hem worden afgeschaft of, ten min-

ste, gewijzigd. Hij noemt dat laatste 'op zijn minst wenselijk, maar eigenlijk onvermijdelijk' (p. 232). Afschaffing van die bepaling komt hem niet reëel voor, en is volgens hem ook niet echt nodig. Hij opteert daarom voor een wijziging naar Brits voorbeeld: de Grondwet zou moeten bepalen dat de rechter bij strijd tussen wet en Grondwet een *declaration of incompatibility* kan afgeven (p. 218-219 en 232). Volgens Leeuw blijkt uit de vergelijking met het Verenigd Koninkrijk dat daardoor 'een waardevolle dialoog tussen rechter en wetgever ontstaat over de inhoud van fundamentele rechten' (p. 232). Die conclusie deel ik niet. Zoals Leeuw schrijft volgt de Britse wetgever door de rechter afgegeven *declarations* immers steeds op. Van een dialoog lijkt mij echter pas echt sprake als de wetgever 'terugpraat' en een *declaration* naast zich neerlegt. Evenmin zie ik tekenen van een levendige dialoog tussen de Britse rechter en het EHRM. Daarvoor is ten minste nodig dat de Britse rechter zich vrij opstelt ten opzichte van de jurisprudentie van het EHRM. Dat is echter maar zeer beperkt het geval, zoals Leeuw beschrijft. Slechts als de jurisprudentie van het Hof onduidelijk of nog in ontwikkeling is, vaart de Britse rechter zijn eigen koers, maar nimmer kent hij meer bescherming toe dan EHRM doet.

3. Leeuw heeft een actueel boek geschreven met een duidelijke visie: hij meent dat de Nederlandse strafrechtspiegeling zou verbeteren en dat zij minder van het EHRM afhankelijk zou zijn als de Nederlandse rechter meer aan rechtsvorming zou doen op het gebied van het recht op een eerlijk proces. Hij meent dat het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet een voorwaarde is om dat doel te bereiken. Daarnaast pleit hij ervoor het toetsingsverbod van art. 120 Gw te schrappen of ten minste te wijzigen. Leeuw geeft in zijn boek argumenten vóór zijn visie: hij zoekt uitdrukkelijk naar de meerwaarde van het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet. Argumenten tegen opname komen niet of nauwelijks aan bod. Zo wordt de 'grenzen-aan-de-rechtsvormende-taak'-jurisprudentie en het schrapping van het toetsingsverbod uitsluitend geplaatst

in de sleutel van het vergroten van de rechtsbescherming; argumenten die betrekking hebben op de machtscheiding worden niet genoemd. Bij lezing van het boek rees bij mij de vraag of tegenstanders van het opnemen van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet door Leeuws boek overtuigd zouden worden. Leeuw gaat niet in op de vraag welke inhoud een nationaal recht op een eerlijk proces zou moeten hebben, maar bespreekt of opname van zo'n recht – in abstracto – behulpzaam kan zijn bij het verder vormgeven van dat recht door, met name, de rechter. Daardoor komt niet (of nauwelijks, zie p. 110-112) aan de orde welke concrete problemen in de strafrechtspiegeling worden opgelost door toevoeging van een bepaling over het recht op een eerlijk proces aan de Grondwet. Leeuw vindt dat niet nodig: ook abstracte problemen verdienen volgens hem oplossing; men moet streven naar het optimaliseren van het bestaande stelsel (p. 229). Ik kan mij echter voorstellen dat wat meer pragmatisch ingestelde geesten dat te mager vinden, zeker gezien het feit dat onzeker is of de voorgestelde grondwetswijzigingen werkelijk zullen leiden tot wat Leeuw hoopt: een minder terughoudende opstelling van de Nederlandse rechter en meer rechtsvormende uitspraken over het recht op een eerlijk proces.

Dat alles neemt niet weg dat Leeuw met zijn boek een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan een zeer actueel debat. Het concept-grondwetswijzigingsvoorstel tot opname van het recht op een eerlijk proces leunt deels op zijn studie. Zijn boek – en misschien is dat wel de grootste verdienste van de auteur – legt een verbinding tussen strafrecht en staatsrecht. Dat gebeurt weinig en volgens mij ten onrechte. Ik hoop dat Bas Leeuw in de toekomst zijn bijdrage blijft leveren aan het verbinden van die rechtsgebieden. Zijn proefschrift laat zien dat hij daartoe zonder meer in staat is.

J.J.J. Sillen¹

Nijmegen, augustus 2014

-
1. Mr. drs. J.J.J. Sillen is hoofddocent staats- en bestuursrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen.